

Waarom migranten op informele wijze geld sturen naar hun thuisland

Migranten in Nederland sturen via zowel formele als informele kanalen geld naar familie en vrienden in hun thuisland. Het gebruik van informele kanalen hangt samen met het te versturen bedrag, het opleidingsniveau van de verzender en de kosten en beschikbaarheid van de diverse betaalmogelijkheden. Omdat informele kanalen belangrijke (economische) nadelen kennen, is het aan te bevelen om het gebruik van formele kanalen te stimuleren, door bijvoorbeeld publieke voorlichting, verlaging van betaaltarieven en innovatie van nieuwe betaalvormen.

ANNEKE KOSSE

Econoom bij
De Nederlandsche
Bank

**ROBERT
VERMEULEN**

Econoom bij
De Nederlandsche
Bank

Volgens officiële cijfers van de Wereldbank stuurden migranten uit opkomende economieën wereldwijd in 2012 meer dan 400 miljard dollar naar familie en vrienden in hun land van herkomst (World Bank, 2012). Voor deze betalingen kunnen verschillende betaalkanalen worden gebruikt, waarbij een bankoverschrijving en een overboeking via een officieel geldtransactiekantoor het meest bekend zijn. Waarschijnlijk is het werkelijke bedrag dat migranten naar familieleden verstuurden hoger omdat er ook veelvuldig gebruikgemaakt wordt van informele kanalen, zoals het meegeven van geld aan familie of vrienden die naar het thuisland afreizen, het zelf meenemen van geld bij een thuisbezoek, of het versturen van geld via niet-geregistreerde geldtransactiekantoren, de zogenaamde Hawala systemen.

HET BELANG VAN FORMELE KANALEN

Het gebruik van informele kanalen brengt een aantal nadelen met zich mee, niet alleen op micro niveau, maar ook vanuit

macro economisch opzicht. Allereerst wordt er bij informele kanalen vaak geen contract afgesloten tussen de verzender en de partij die voor de betaling zorgt. Hierdoor is het risico van diefstal of verlies groter dan bij een betaling via een officiële financiële instelling. Ook zijn de betaler en de ontvanger vaak minder goed beschermd in het geval er iets mis gaat. Daarnaast vallen de informele kanalen buiten het zicht van de toezichhouders, waardoor deze kanalen kwetsbaar zijn voor misbruik en fraude. Het gebruik van informele kanalen vergroot dus de kans op economische schade voor zowel de betaler als de ontvanger.

Een veilig en betrouwbaar betalingsverkeer is daarnaast belangrijk voor financiële stabiliteit. Een stabiel financieel stelsel is namelijk afhankelijk van een goed werkend betalingsverkeer waarin iedereen probleemloos en veilig in winkels kan betalen en geld kan overmaken naar derden, zowel binnen als buiten Nederland. Daarom is het van belang om het gebruik van formele kanalen te stimuleren. Bovendien tonen verschillende onderzoeken aan dat betalingen via formele kanalen een positief effect hebben op de financiële en economische ontwikkeling van het ontvangende land (Giuliano en Ruiz-Arranz, 2009; Demirgüç-Kunt *et al.*, 2011).

Het gebruik van formele kanalen kan gestimuleerd worden door middel van effectief en goed onderbouwd beleid. Hiervoor is het noodzakelijk om goed inzicht te hebben in de redenen waarom migranten ervoor kiezen geld te versturen via informele kanalen. Recent onderzoek geeft inzicht in de factoren en redenen die een rol spelen bij de kanaalkeuze van migranten in Nederland voor het overmaken van geld naar hun land van herkomst (Kosse en Vermeulen, 2013).

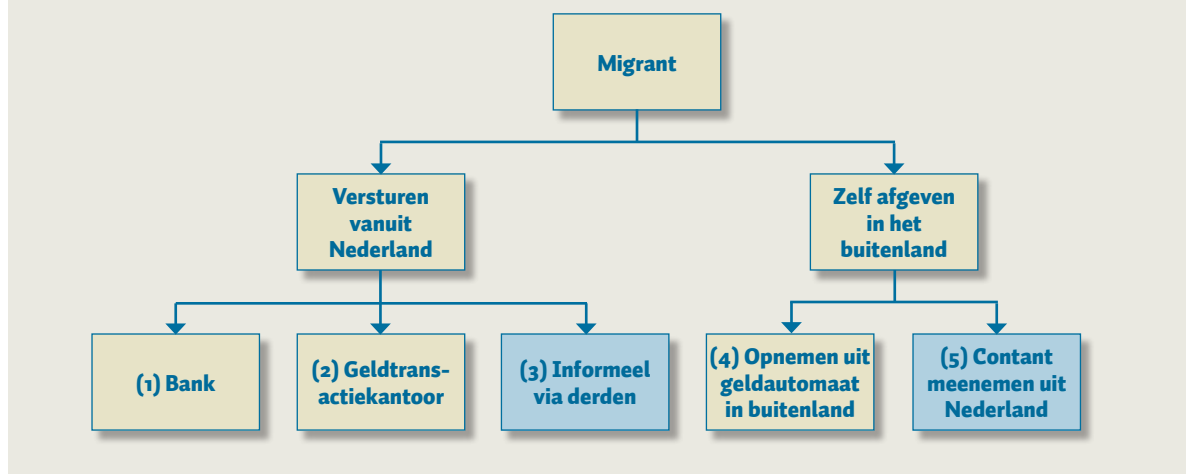
ONDERZOEKSOPZET

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van onderzoeksdata die De Nederlandsche Bank in 2009 heeft verzameld door middel van een enquête verspreid onder meer dan 1600 migranten woonachtig in Nederland. Bij de steekproeftrekking is gezorgd voor een representatieve dekking van allochtonen

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Keuzediagram migrant voor versturen van geld

FIGUUR 1

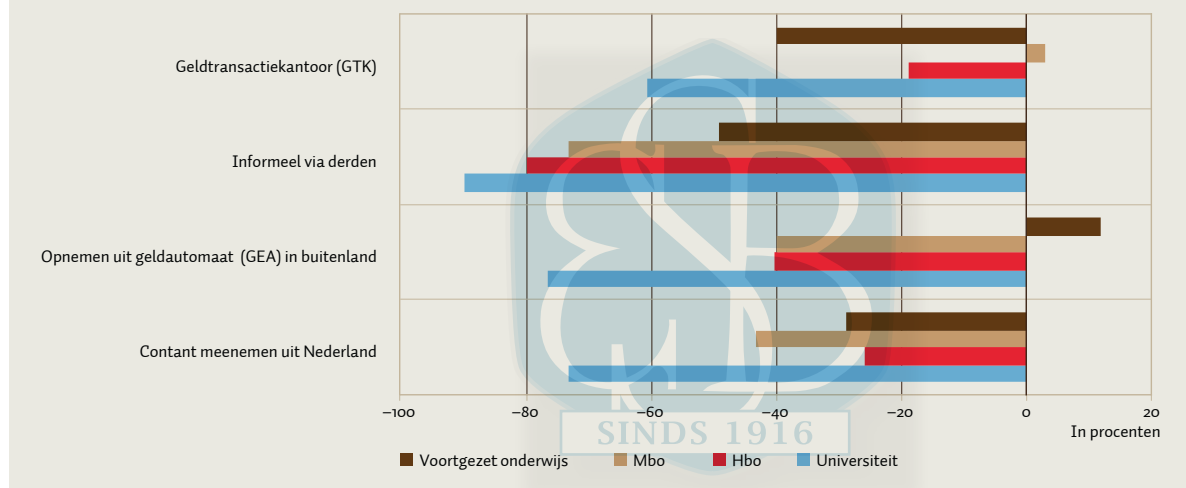

met een Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse en Surinaamse achtergrond. Daarnaast bevat de steekproef ook personen met een Duitse, Indonesische en Oost-Europese achtergrond. Omdat allochtonen over het algemeen moeilijk te bereiken en te benaderen zijn, de response rate onder deze bevolkingsgroep relatief laag is en sommige groepen terughoudender zijn in het verstrekken van persoonlijke en financiële informatie, is gebruik gemaakt van diverse onderzoeksmethodes. Ten eerste een online vragenlijst onder autochtonen en westerse allochtonen. Ten tweede persoonlijke interviews onder niet-internetbezitters en Surinamers en Antillianen, en ten derde papieren vragenlijsten onder personen van Turkse en Marokkaanse komaf.

De enquête bevatte vragen omtrent het betaalgedrag van de migranten in winkels in Nederland. In aanvulling daarop zijn enkele vragen gesteld over het versturen van geld naar familie en vrienden in het buitenland. De resultaten op deze laatste vragen zijn gebruikt om vijf kanalen te onderscheiden voor betalingen naar het thuisland: (1) een bankoverschrijving; (2) een betaling via een geregistreerd geldtransactiekantoor (GTK); (3) het versturen van contant geld op informele wijze (dit omvat het meegeven van geld aan derden. Dit omvat bijvoorbeeld het versturen van geld via niet-geregistreerde transactiekantoren en het versturen van geld via de post; (4) zelf geld in het buitenland pinnen en ter plekke afgeven; (5) zelf geld vanuit Nederland meenemen en ter plekke afgeven.

Relatieve kans op keuze kanaal ten opzichte van bankoverschrijving, naar opleidingsniveau

FIGUUR 2

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

Empirisch multinomiaal logitmodel

KADER 1

Om de factoren te analyseren die van invloed zijn op de keuze van een migrant om niet een bankoverschrijving maar juist een van de andere vier kanalen te gebruiken is een multinomiaal logitmodel geschat. Daarbij is het nut van migrant i bij kanaalkeuze j gegeven door:

$$V_{ij} = \beta_{0j} + \beta_j X_i + \varepsilon_{ij} \quad (1)$$

met:

- j = 1, ..., 5 kanaalkeuzemogelijkheden
- V_{ij} = het nut van migrant i bij kanaalkeuze j
- X_i = algemene kenmerken van de migrant i en de betaling
- β_{0j}, β_j = te schatten parameters
- ε_{ij} = storingsterm

X_i bevat het bedrag van de betaling en individuele eigenschappen, zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, het al dan niet getrouwd zijn en het hebben van kinderen, of de persoon een eerste- of tweedegeratie-migrant is, de stedelijkheid van de huidige woonplaats, het land van herkomst en de mate waarin zij aangeven een sterke band te hebben met hun thuisland. Daarnaast spelen mogelijk ook de betaalgewoontes in Nederland een rol. Daarom is in het model ook meegenomen of de migranten bij voorkeur met contant geld betalen in winkels en of zij regelmatig internetbankieren of via machtigingen betalen. Ten slotte zijn ook de door de migranten zelf genoemde redenen voor hun keuze voor een bepaald betaalmiddel meegenomen in het model.

De migrant zal kiezen voor kanaal j als deze het meeste nut oplevert, met andere woorden, als $V_{ij} > V_{ik}$ voor alle $k \neq j$. De kans dat migrant i de keuze j maakt kan dan als volgt worden weergegeven:

$$P_{ij} = \Pr(V_{ij} > V_{ik} \forall k \neq j) = \exp(\beta_{0j} + \beta_j X_i) / \sum_{k=1, \dots, 5} \exp(\beta_{0k} + \beta_k X_i) \quad (2)$$

Invloed van zelf aangegeven factoren op de kanaalkeuze van migranten

TABEL 1

	GTK ten opzichte van bankoverschrijving <i>Relatieve kans</i>	Informeel kanaal ten opzichte van bankoverschrijving <i>Relatieve kans</i>
Lage kosten	0,365	14,478**
Snelheid	0,454	0,190**
Enige mogelijkheid	0,527	0,066***
Veiligheid	1,136	2,149
Ken precies de kosten	0,171	0,054**
Gemak van de zender	0,186***	0,216**
Gunstige wisselkoers	1,951	1,185
Ontvanger heeft geen bankrekening	15,626**	15,397**
Gemak van de ontvanger	0,787	0,637

/ Significat op respectievelijk vijf- en eenprocentniveau.

Bij gebruik van de kanalen 1, 2 en 3 blijft de migrant fysiek in Nederland, terwijl hij bij de kanalen 4 en 5 zelf afreist naar het buitenland en het geld overhandigt aan de familieleden (figuur 1). Daarnaast kunnen kanalen 1, 2 en 4 gedefinieerd worden als ‘formeel’ en kanalen 3 en 5 als ‘informeel’. Ten behoeve van het onderzoek is migranten gevraagd aan te geven welke kanalen zij gedurende de twaalf maanden vóór aangaand aan de enquête hadden gebruikt. Men kon dus meerdere kanalen noemen. Daarnaast bevatte de vragenlijst allerlei vragen omtrent de verstuurd bedragen, de redenen waarom men voor een bepaald kanaal had gekozen en de sociaal-demografische kenmerken van de migrant.

EMPIRISCH MODEL

Op basis van de door middel van de enquête verzamelde data zijn, vergelijkbaar met de recente literatuur (Amuedo-Dorantes en Pozo, 2005), diverse econometrische modellen geschat, waarbij de te verklaren variabele telkens de door de respondent gebruikte kanalen was. Aangezien de respondenten meer dan één betaalkanaal konden aangeven, is gekozen voor multinomiale logit analyses (McFadden, 1974), waarbij het gebruik van een bankoverschrijving als uitgangspunt is genomen. Op deze manier kunnen de factoren worden vastgesteld die van invloed zijn op de keuze van een migrant om niet een bankoverschrijving maar juist een van de andere vier kanalen te gebruiken. Mogelijke verklarende variabelen zijn onder andere het bedrag van de betalingen, persoonlijke karakteristieken, het betaalde bedrag van de respondent in Nederland en de door de respondent zelf aangegeven redenen om voor een bepaald kanaal te kiezen. Daarnaast kunnen ook de culturele achtergrond en kenmerken van de bestaande financiële infrastructuur in het ontvangende land een rol spelen. Door middel van dummievariabelen is daarom rekening gehouden met niet-geobserveerde specifieke landenfactoren. Kader 1 toont het gebruikte model.

RESULTATEN

De kanaalkeuze van migranten voor het versturen van geld naar het thuisland wordt in de eerste plaats beïnvloed door het bedrag van de betaling, het opleidingsniveau van de betaler, de stedelijkheid van hun woonomgeving en hun land van herkomst. Zo worden grotere bedragen voornamelijk via een bank verstuurd en kiest men voor de lagere betalingen eerder voor een informeel kanaal. Dit komt doordat banken en officiële geldtransactiekantoren vaak naast een percentage van het bedrag ook een vast tarief in rekening brengen per betaling. Figuur 2 geeft de relatieve kans weer dat een migrant met een bepaald opleidingsniveau voor een ander kanaal kiest dan voor een bankoverschrijving. Het gaat hierbij om het verschil in kans ten opzichte van een migrant die alleen basisonderwijs of geen enkele opleiding heeft genoten. Zo is de kans dat een migrant met een universitair diploma gebruik maakt van een informele transactie via derden in plaats van een bankoverschrijving negentig procent kleiner dan de kans dat een migrant met alleen basisonderwijs of zonder enige opleiding hiervoor kiest. Samenvattend laat de figuur zien dat hoger opgeleide migranten minder vaak gebruik maken van informele kanalen dan lager opgeleiden. Tevens kiezen migranten die in de meer stedelijke gebieden van Nederland wonen vaker voor een geldtransactiekantoor. Dit laatste komt waarschijn-

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

lijk omdat deze kantoren vooral gevestigd zijn in steden. Ten slotte verschilt de kanaalkeuze naar land van herkomst.

Er bestaat een zwak verband tussen het 'grensoverschrijdend' betaalgedrag van migranten en hun betaalgedrag in Nederland. Zo zijn migranten die veelvuldig gebruik maken van internetbankieren in het algemeen minder snel geneigd geld te versturen naar het buitenland via informele kanalen. De effecten zijn echter minder sterk dan die van de overige genoemde factoren.

Analyse van de door de migranten zelf aangegeven redenen toont aan dat de betaalkeuze ook in sterke mate wordt bepaald door de door de migrant ervaren kosten van de diverse kanalen, de beschikbaarheid en gebruiksvriendelijkheid ervan en of de ontvangende partij een bankrekening heeft (tabel 1). In de tabel duidt een relatieve kans hoger dan 1 erop dat migranten een GTK of een informeel kanaal kiezen boven een bankoverschrijving, terwijl een relatieve kans tussen 0 en 1 wijst op een voorkeur voor een bankoverschrijving. Zo kiezen migranten vaak voor informele kanalen uit kostenoverwegingen. Daarnaast wordt relatief vaak voor een GTK of een informeel kanaal gekozen omdat de ontvanger in het thuisland geen betaalrekening heeft. Daarentegen geven migranten aan dat hun keuze voor een informeel kanaal nauwelijks bepaald wordt door een gebrek aan alternatieven.

BELEIDSIMPLICATIES

De onderzoeksresultaten leiden tot enkele beleidsaanbevelingen. De bevinding dat hoger opgeleide migranten minder vaak gebruik maken van informele kanalen kan erop duiden dat zij zich meer bewust zijn van de mogelijke risico's van deze kanalen dan lager opgeleiden. In dit licht zou het gebruik van banken en geregistreerde geldtransactiekantoren gestimuleerd kunnen worden door meer publieke voorlichting over de eventuele veiligheidsrisico's van informele kanalen. Daarnaast zijn de kosten een zeer belangrijke motivatie om voor informele kanalen te kiezen. Dit impliceert dat een verlaging van de betaaltarieven van banken en geregistreerde betaal-kantoren, en dan met name voor de relatief kleine betalingen, meer gebruikers ertoe zou kunnen bewegen om voor een formeel in plaats van een informeel kanaal te kiezen.

Ook tonen de resultaten aan dat de beschikbaarheid en het gemak van de betaalmogelijkheden belangrijke factoren zijn, zowel voor de betaler als voor de ontvanger. Het gebruik van officiële financiële instellingen zou daarom gestimuleerd kunnen worden door innovatie van nieuwe betaalvormen, bijvoorbeeld gebaseerd op de mobiele technologie. Eerdere succesverhalen uit Afrika laten zien dat dergelijke innovatieve betaaloplossingen er toe kunnen bijdragen dat meer mensen toegang hebben tot en deel kunnen nemen aan het officiële financiële systeem, ook wanneer zij geen bankrekening hebben of wanneer ze te ver van een bankkantoor af wonen. Een goed voorbeeld hiervan is de mobiele betaaloplossing M-PESA in Kenia waarmee consumenten inmiddels niet alleen binnen het land zelf kunnen betalen, maar ook betalingen vanuit het buitenland kunnen ontvangen. Door innovatie van dergelijke producten voor het versturen van betalingen naar het buitenland zal niet alleen de betaler maar ook de ontvanger minder afhankelijk worden van de huidige informele kanalen. Dit-zelfde zou gerealiseerd kunnen worden door het voor mensen eenvoudiger en makkelijker te maken om een betaalrekening

te openen. In Nederland heeft vrijwel iedereen toegang tot een betaalrekening, maar in het buitenland is dit niet altijd het geval. Hier zouden banken bijvoorbeeld gestimuleerd kunnen worden om basis betaaldiensten aan te bieden tegen gereduceerde tarieven en versoepelde voorwaarden. Een voorbeeld is Mexico, waar banken sinds 2011 verplicht zijn dergelijke diensten aan te bieden om de toegang van de bevolking tot het officiële betalingsverkeer te verbeteren.

LITERATUUR

- Amuedo-Dorantes, C. en S. Pozo (2005) On the use of differing money transmission methods by Mexican immigrants. *International Migration Review*, 39(3), 554–576.
- Demirgüç-Kunt, A., E. López Córdova, M.S. Martínez Pería en C. Woodruff (2011) Remittances and banking sector breadth and depth: evidence from Mexico. *Journal of Development Economics*, 95(2), 229–241.
- Giuliano, P. en M. Ruiz-Arranz (2009) Remittances, financial development, and growth. *Journal of Development Economics*, 90(1), 144–152.
- Kosse, A. en R. Vermeulen (2013) Migrants' choice of remittance channel: do general payment habits play a role? *DNB Working Paper*, 375.
- McFadden, D.L. (1974) Conditional logit analysis of qualitative choice behavior. In: P. Zarembka (red.) *Frontiers in Econometrics*, 105–142, New York: Academic Press.
- World Bank (2012) Remittances to developing countries will surpass \$400 billion in 2012. *The World Bank Migration and Development Brief*, 19.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.